

DeneySEL Baskiresim Üzerine Bir Eylem Araştırması

An Action Research on Experimental Printmaking

Yeşim Aydoğan^{1,*}

¹Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü, Malatya, Türkiye, yesim.aydogan@inonu.edu.tr, [0000-0001-5952-9396](https://orcid.org/0000-0001-5952-9396)

Makale Türü/Article Type

Araştırma Makalesi
Research Article

Article History

Received: 29.11.2024

Revised: 16.12.2024

Accepted: 16.12.2024

Makale Geçmişi

Geliş: 29.11.2024

Revize: 16.12.2024

Kabul: 16.12.2024

Anahtar Kelimeler:

DeneySEL Baskiresim, Özgün Baskı, Yaratıcılık

Keywords:

Experimental Printmaking, Original Print, Creativity

[10.16950/iujad.1593649](https://doi.org/10.16950/iujad.1593649)

Özet: Denemeler ve deneyler hemen hemen tüm disiplinlerde, yenilikçi ve yaratıcı fikirlerin ardından ortaya çıkmış ve çıkmaya devam etmektedir. Nitekim sanat alanında da bu durum farklı değildir. Özellikle özgürlükçü, yenilikçi, farklı, kural tanımaz zihinlerde açığa çıkan bilinmeyene karşı duyulan merak, yaratıcı bakış açısıyla birlikte, deneySEL çalışmaların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Yaratıcılığın yeniyi üretme, belirsizliği çözümlenme, bilinmeyeni bulma, denenmemişi deneyimleme gibi duygu, düşünce ve isteklerden doğuyor olması, deneySELLİĞİ beraberinde getirmektedir. Bu deneySELLİK, yaratıcı bakış açısı perspektifiyle ele alındığında, her disiplinde çeşitli şekillerde varlık göstermektedir. Söz konusu varlık durumu, kendisini konu, içerik, teknik, malzeme ve daha birçok yönden göstermektedir. DeneySEL baskı da, tüm bunları içerisinde barındıran bir yöntemdir. Nitekim deneySEL baskı, özellikle kural tanımazlığın bir getirisi olarak, sınırsız malzeme ve teknik ile her türlü deneySELLİĞE imkân tanımaktadır. Zira plastik sanatlarda alışılmadık her türlü boya, malzeme, çeşitli üslup ve tekniklerle bir arada kullanılarak, estetik, pitoresk ve zengin plastik değerler, deneySEL arayışlarla ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu araştırma da, Baskı Teknikleri I dersi kapsamında gerçekleştirilmiş ve araştırma kapsamında yapılan deneySEL baskılara yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur. Nitel araştırma perspektifinde yürütülen bu çalışmada, desen olarak eylem araştırması modeli belirlenmiştir. Bu araştırma, "Malzeme Zenginliği, Kompozisyon Oluşturma, Rastlantısal Oluşumlar, Dokusal Oluşumlar, Yaratıcı Fikirler, Estetik Sorgulamalar" olmak üzere toplam altı ana temadan oluşmaktadır.

Abstract: Trials and experiments have emerged and continue to emerge in almost all disciplines, following innovative and creative ideas. As a matter of fact, this situation is no different in the field of art. The curiosity towards the unknown, which emerges especially in libertarian, innovative, different, rule-defying minds, leads to the emergence of experimental studies with a creative perspective. The fact that creativity arises from feelings, thoughts and desires such as producing the new, analysing uncertainty, finding the unknown, experiencing the untried, brings along experimentation. This experimentation, when considered from the perspective of a creative perspective, exists in various forms in every discipline. This state of being manifests itself in terms of subject, content, technique, material and many other aspects. Experimental printing is a method that includes all these. As a matter of fact, experimental printing, especially as a result of its rule-lessness, allows for all kinds of experimentation with unlimited materials and techniques. Because in plastic arts, all kinds of unusual paints, materials, various styles and techniques are used together to reveal aesthetic, picturesque and rich plastic values through experimental searches. This research was carried out within the scope of Printing Techniques I course and evaluations were made for the experimental prints made within the scope of the research. In this study, which was conducted in a qualitative research perspective, the action research model was determined as the design. This research consists of six main themes: 'Material Richness, Composition Creation, Random Formations, Textural Formations, Creative Ideas, Aesthetic Questioning'.

* Sorumlu Yazar/Corresponding Author

ISSN: 1309-9876 / e-ISSN: 1309-9884-7456 / © IUJAD 2024

1. GİRİŞ

20. yy da meydana gelen teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak değişen toplumsal bakış açısı, birçok yeniliği ve değişimi beraberinde getirmiştir. Bu değişim, sanat dünyasını da etkisi altına almış ve geleneksel yöntemler sorgulanmaya başlanmıştır. Bilhassa daha keskin kuralları ve sınırları olan baskı sanatları, sanatçılar tarafından sorgulanmış ve söz konusu geleneksel kurallara meydan okumalar başlamıştır. Bu durum modern anlamda baskı sanatlarının oluşmasına sebep olarak, deneysel baskı anlayışının doğmasını sağlamıştır. Sanatçılar, baskiresmi, yalnızca belirli bir kalıp üzerinden çoğaltma aracı olmaktan çıkararak, yaratıcılıklarını sergileyebilecekleri bir araç olarak görmeye başlamışlardır. Nitekim çeşitli sanat hareketlerinin anlayışını benimsemiş olan sanatçılardan bazıları, yaratıcılıkları ile deneysel fikirlerini baskiresim aracılığıyla ortaya koymuşlardır. Buna binaen: Ernst Ludwig Kircher gibi Ekspresyonist hareketi benimsemiş olan sanatçılar, ahşap baskılara olan ilgiyi artırmıştır; Pablo Picasso gibi kübizm anlayışını benimseyen sanatçılar, litografi ve gravürde parçalı ve soyut biçimlerden esinlenmişlerdir; Umberto Boccioni gibi Fütürizm anlayışını benimseyen sanatçılar, baskiresim kompozisyonlarında dinamik hareket ve hızı vurgulamışlardır; Marcel Duchamp gibi Dadaizm hareketini benimseyen sanatçılar da, baskiresim sanatında alışılmadık malzemeler ve kolaj teknikleri ortaya çıkarmışlardır. Bununla birlikte Jackson Pollock gibi soyut ekspresyonizm anlayışını benimseyen sanatçılar, baskiresim sanatına yönelik tesadüfi jestsel yaklaşımlarda bulunmuşlardır; Andy Warhol gibi Pop Art anlayışını benimseyen sanatçılar, ticari imgeleri ve kitle iletişim araçlarını baskiresimle ifade etmişlerdir; Donald Judd gibi Minimalizm anlayışını benimseyen sanatçılar, baskılardaki temel formları keşfetmek için görsel öğeleri azaltmışlardır; Joseph Kosuth gibi Kavramsal sanat anlayışını benimseyen sanatçılar da, baskiresim sanatında geleneksel estetikten ziyade öncelikle fikirlere önem vermişlerdir (URL-1).

Görsel 1. Ernst Ludwig Kircher, "Kendi Portresi", Renkli Ahşap Baskı, 23x14 cm, 1926.

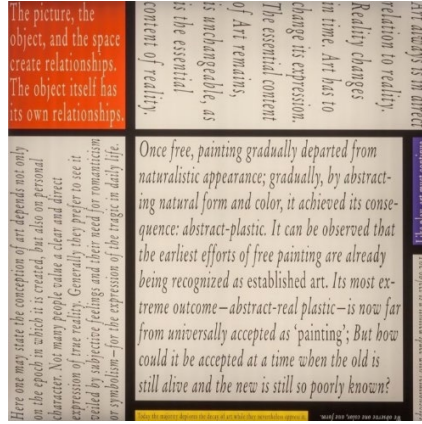
Görsel 2. Pablo Picasso, "Boğa Güreşi", Litografi ve Guaj, 55x65 cm, 1949.

Görsel 3. Umberto Boccioni, "Bisikletçinin Dinamizmi", Kâğıt Üzerine Mürekkep, 32x22 cm, 1913.

Görsel 4. Jackson Pollock, "İsimsiz", Strathmore Kağıdına Serigrafı, 42x47 cm, 1951.

Görsel 5. Andy Warhol, "Marilyn", Kart üzerine serigrafı, 30x30 cm, 1970.

Görsel 6. Donald Judd, "İsimsiz", Kartuş Kâğıdına Tahta Baskı, 83x 61 cm, 1963.

Görsel 7. Joseph Kosuth, "Mondrian'ın Eseri XII", Cam Üzerine Serigrafı, 180 x 180 cm, 2016.

Tüm bunlar, modern baskiresmin ortaya çıkmasına ve deneysel baskiresme yönelik birçok araştırmanın, deneyin ve denemenin yapılmasına neden olmuştur. Sanatçılar, baskı kalıplarına, baskı yüzeylerine, baskı boyalarına yönelik bir takım denemelerde bulunmalarının yanı sıra, baskiresmi kavramsal bir açıdan da yorumlayarak, çeşitli misyonlar yükleyip, baskiresmin nitelik kazanmasına sebep olmuşlardır. Bu durum, baskiresimde geleneksel kaygılar yerine, düşünce ve fikirlerin de ön planda tutulduğu kavrama dayalı bir anlayışın benimsenmesine sebep olmuştur. Böylece kompozisyonlarda, renklerin, biçimlerin, kolajların, yazının yalnızca estetik değerlerinden ötürü değil, taşımış oldukları anlamdan dolayı da var oldukları düşüncesi hâkim olmuştur. Böylece sanatçılar, baskiresim tekniklerinin çoğaltım özelliğinden faydalanarak, güncel, sosyal, politik, çevresel sorunları daha geniş kitlelere duyurabilme fırsatı bulmuşlardır. Bu çok yönlülük baskiresme disiplinlerarası bir özellik kazandırmış ve böylece, heykel, kolaj, enstalasyon, dijital medya, performans sanatı gibi teknikler baskiresim uygulamaları ile aynı kompozisyonlarda yer almaya başlamışlardır. Böylece baskiresim malzeme, boyut, renk, teknik, baskı yüzeyi vb. gibi konularda geleneksel sınırlarını aşmış, deneysel, yenilikçi, estetik, düşünsel ve plastik açıdan zengin eserler ortaya çıkmıştır. Sanatçılar, sınırları zorlayıp, alışılmadık teknikler ve malzemeler kullanarak benzersiz sanat eserleri ortaya koymuşlardır. Söz konusu teknik ve malzemeler tesadüfi etkiler sonucu oluşan kontrollü kazalara, ön görülemeyen sebeplerden oluşan iz ve desenlere sebep olmuş ve bu durum deneysel baskı resimde pitoresk bir değer olarak kabul edilmiştir (URL-2).

1.1. Problem Durumu

Plastik sanatlar kendi içinde birçok disipline ayrılmış ve bu disiplinler belirli ölçütlerle sınırlandırılmıştır. Bu ölçütler ve sınırlandırmalar ilgili alanların gelenekselleşmiş yapısını oluşturmuşlardır. Böylece sanatçılar hangi disipline dair bir uygulama gerçekleştirmek isterlerse, o disiplinin geleneksel kuralları ve teknik açıdan sınırları içerisinde hareket etmişlerdir. Bu durum sanatçılara, ortaya ürün çıkarma durumlarına dair tekniğin bilinirliği ve alışıla gelmişliği bakımından, kolaylık sağlasa da, zamanla teknik sınırların sanatçıların yaratıcılıklarına ve yenilikçi fikirlerine yetersiz kaldığı durumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Zira sanatçılar, yalnızca var olanı yansıtmının dışında bilinmeyi bulma, keşfetme, deneme ve yanılma, sıra dışı olanı sanata dâhil etme gibi kazanımlar elde etme çabası içerisinde girmişlerdir.

Böylece geleneksel yöntemler sorgulanmış ve teknik kural ve sınırlar aşarak uygulamada çeşitliliğe ve birçok yönden sınırsızlığa gidilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı, İnönü Üniversitesi Resim Bölümü dâhilinde Baskı Teknikleri I dersi kapsamında öğrencilerin yaratıcılık, özgünlük, deneysellik, yenilikçi fikir ve teknik bilgiye dair kazanım durumlarını belirlemektir. Plastik sanatların tüm disiplinlerinde var olan deneysellik, baskı tekniklerinde ayrı bir yere sahiptir. Zira deneyselliğin tarihi baskı sanatlarına dayanmaktadır. Deneysel baskıya dair çalışmalar olmasına rağmen, baskı teknikleri dersi alan öğrencilerin yapmış oldukları deneysel baskı uygulamalarına yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan araştırma önem kazanmaktadır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü dâhilinde yürütülen Baskı Teknikleri I dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma söz konusu ders ve dersi alan öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada desen olarak, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan eylem araştırması kullanılmıştır. Eylem araştırması, değişim ve gelişime yönelik kazanımlar elde etmek için sistematik bir biçimde bilgilerin toplanmasına odaklanan, eyleme, araştırmaya, denemeye ve deneye izin veren esneklikte pozitif bir süreç olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda eylem araştırması bir soru ile başlayan ve bir plan dâhilinde yürütülen, süreç içerisinde ise veri toplama, veri analizi, verilerin raporlaştırılması gibi sistematik bir araştırmadır (Gürgür, 2017: 38).

2.2. Araştırma Ortamı

Bu araştırma, fiziksel olarak "Baskı Teknikleri I" dersinin işlendiği, gözlem ve görüşmelerin yapıldığı Baskı Atölyesinde gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda araştırma süreci içerisinde yapılan uygulamalara dair tüm aşamalarda da yine aynı ortam kullanılmıştır. Deneysel baskıresim çalışmasının doğası gereği, uygulama süreçlerinin zaman bakımından farklılık göstermesi, araştırma ortamına öğrenciler tarafından ders dışı saatlerde de erişim sağlanmasını mümkün kılmıştır. Bu durumun öğrencilerin baskı atölyesi kullanımına ve yaptıkları uygulamalara yönelik teknik beceriler kazanmalarına olumlu anlamda katkı sağladığı söylenebilir.

2.3. Araştırmanın Katılımcıları

Odak Katılımcılar, 2024- 2025 güz yarıyılında İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümünde Baskı Teknikleri- I dersini alan öğrencilerden oluşmaktadır.

Katılımcı Olarak Araştırmacı, 2024- 2025 güz yarıyılında İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümünde Baskı Teknikleri- I dersini yürüten öğretim üyesidir. Araştırmacının uzun zamandır bu dersi yürütmesi ve aynı zamanda da hem geleneksel baskıresim hem de deneysel baskıresim üzerine sanatsal uygulamaları ve bilimsel yayınları olması, nitel araştırmaların doğası gereği araştırma sürecini olumlu anlamda etkileyen bir durum olarak değerlendirmektedir.

2.4. Veri Toplama Yöntemleri

Nitel araştırma desenlerinden biri olan eylem araştırmasında veri toplama araçları sözel ve uygulamaya yönelik verilerden oluşmaktadır. Bu veri seti; gözlem, görüşme, alan notları, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü ve deneysel baskiresim uygulamalarından oluşmaktadır.

Şekil 1. Veri Toplama Araçları

Gözlem; nitel araştırma süreci boyunca aktif olan, araştırmaya dair verilere doğrudan ya da dolaylı olarak en yoğun şekilde ulaşılan unsurdur. Araştırma sürecinde gözlem, notlar, anlık düşünceler, resimler, semboller ile zenginleştirilerek, tüm duyular kullanılarak betimlenme şeklinde olmalıdır. Aynı zamanda sesler, kokular, renkler, değişiklikler gibi çok sayıda unsur da değerlendirmeye alınmalıdır (Glesne, 2014: 93).

Görüşme; nitel araştırmalarda en sık kullanılan araştırma tekniklerinden biridir. Ancak görüşme yalnızca “konuşma- dinleme becerisi” değil, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık, konuya hâkimiyet ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsayan, hem sanat hem de bilimin bir arada olduğu deneyselliğe dayanan bir deneyimdir. Bu sebeple nitel araştırmalarda yapılan görüşmeler, günlük hayattaki “sohbet”ten oldukça farklıdır. Zira görüşmeler, önceden belirlenmiş olan, ciddi bir amaç için gerçekleştirilen, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 148).

Alan Notları; nitel araştırmanın tüm sürecinde aktif olarak var olan araştırmacının, araştırmaya dair tüm detaylara hakim olmak için, anlık değerlendirme ve analizlerini not aldığı durum niteliği taşımaktadır. Zira Weber “Görmek, görsel olanla kuşatılmış olmak, her zaman gördüğümüz şeye dikkat ettiğimiz anlamına gelmez. İmgeleri sanat, bilim ve araştırma için önemli kılan şeye dikkat kesilmek, gördüğümüz şeye bakmak ve not almak.” olarak ifade etmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 148).

Araştırmacı ve Katılımcı Günlüğü; araştırma süresince araştırmaya dair her türlü edinilen deneyimlere yönelik duygu ve düşüncelerin yansıtıldığı veri kaynaklarıdır (Balogun, Huff ve Johnson, 2003, s. 43). Bu nedenle günlükler, araştırmacı ve katılımcıların kişilik özelliklerine ve ele aldıkları konuya göre çeşitlilik göstermektedir. Bu yüzden günlüklerde kısa notlar, gözlemlere dair ifadeler, hatırlatmalar, şekiller, çizimler, eskizler, yorumlar, sorgulayıcı

cümleler, yapıştırımlar vb. gibi unsurlar yer almaktadır. Tüm bu çeşitlilik, araştırmacı ve katılımcı günlüklerinin nitel araştırmalarda önemli veri kaynaklarından biri olmalarına sebep olmaktadır. *Deneysel Baskıresim Uygulamaları*; araştırma süreci içerisinde öğrencilerin linol, ahşap, ağaç kabuğu, ayakkabı tabanı, kağıt, karton, naylon poşet, anahtar, taş, yaprak, gibi çeşitli malzemelerle ve linol kalıbı havuzu için yapmış oldukları çeşitli biçimlendirmelerden oluşmaktadır.

Görsel 8, 9. Öğrenci Deneysel Baskıresim Çalışmaları

Görsel 10, 11. Öğrenci Deneysel Baskıresim Çalışmaları

Görsel 12, 13. Öğrenci Deneysel Baskiresim Çalışmaları

Görsel 14, 15. Öğrenci Deneysel Baskiresim Çalışmaları

Görsel 16, 17. Öğrenci Deneysel Baskiresim Çalışmaları

2.5. Veri Analizi

Verilerin Dökümü; veri toplama süreci sonlandıktan sonra gerçekleşen ilk aşamadır. Bu süreçte elde edilen tüm verilerin hiçbir değişikliğe uğratılmadan dökümleri yapılmıştır. Bu çalışmada da alan notları, görüşmelere ait ses kayıtları, günlükler vb. gibi veriler tarih ve saat unsurları dikkate alınarak metne dökülmüş, dosyalanmış ve kayıt altına alınmıştır.

Toplanan Verilerin Analizi; betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Betimsel analizde araştırmancının kavramsal çerçevesinden yola çıkarak gözlem, görüşme, alan notları, günlükler ve sanatsal uygulamalardan elde edilen veriler, veri analizi için detaylı bir şekilde incelenmiş ve düzenlenmiştir. Söz konusu bu düzenlemede, verilerin hangi temalar altında oluşturulacağı ve sunulacağı belirlenmiştir. Bununla birlikte betimsel veri analizinin, daha doğru ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesinde, araştırmancının kavramsal çerçevesine hakimiyet büyük önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

3. BULGULAR ve TARTIŞMALAR

Araştırmada elde edilen veri analizi neticesinde bazı bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular, Rastlantısal Oluşumlar, Malzeme Zenginliği, Kompozisyon Oluşturma gibi üç ana başlık ve alt başlıklardan oluşmaktadır.

Şekil 2. Bulgular

3.1. Malzeme Zenginliği

Bu tema, öğrencilerin araştırma süreci içerisinde, dolaylı ya da doğrudan bir şekilde sıklıkla dile getirdikleri, deneysel baskiresmin malzeme çeşitliliği üzerine olan verileri kapsamaktadır. Deneysel baskiresim anlayışının kural ve sınır tanımamazlığı, malzeme çeşitliliğinde de kendisini göstermektedir. Nitekim her türlü nesne deneysel baskiresim için bir baskı malzemesi olarak kullanılabilir. Bu duruma binaen öğrencilerden Sümeyra, “*Hocam deneysel baskiresim deyince direkt benim aklıma her şey geliyor özellikle de dışarı geliyor. Dışardaki her şeyle baskı yapabilirim mesela poşet, yaprak, dantel, mesela pat pat poşetleri var ya onlar mesela onlar, yani her şeyle baskı yapılıyor. Ya da başka her şey şu elimdeki anahtar bile basabilirim. Yani nasıl neyi kullanmak istersem onu kullanırım. Tabi kompozisyonu düzgün bir şekilde (2. Görüşme Sümeyra).*” ifadelerini kullanmıştır. Öğrencinin malzeme çeşitliliğinin verdiği özgürlük ve rahatlık hissiyatına sahip olduğu ve malzeme çeşitliliğinin baskıda sağladığı kolaylıktan bahsederken, kompozisyona vurgu yapması için, her ne kadar resim yüzeyinde biçim ve nesne zenginliği olsa da onların doğru kompozisyonda bir araya gelmesi gerektiğinin farkında olduğu, yorumu yapılabilir. Malzeme çeşitliliğine değinen bir diğer öğrenci ise, “*Hocam mesela artık benim için*

her şey baskı malzemesi. Mesela ağaç kabukları, çivi, tel, kâğıt, tahta parçası pat pat naylon, spatula, sünger, kumaş herşey yani kısaca, artık etrafta gördüğüm herşeyi topluyorum basarım diye, önce daha çok sadece dokulu şeyleri kullanıyordum. Siz söyledikten sonra, dokusuz şeyleri de kullanıp etki yapıyorum kalem gibi yani, fırça gibi. Mesela ağaç parçasını koparıyorum kozalağında her türden şeyi, her şeyle baskı yapılır gibi geliyor bana (3. Görüşme Ramazan)." şeklinde ifade etmiştir. Öğrencinin ifadelerinden, malzeme çeşitliliğinin sağladığı imkân doğrultusunda, yalnızca uygulama yaparken değil, diğer zamanlarda da baskı malzemesi anlamında farkındalık oluştuğu söylenebilir. Öğrencide doğanın ya da atık malzemelerin de resmin bir parçası olabileceği ve plastik değerler yaratabileceği düşüncesi oluştuğu söylenebilir. Benzer şekilde Yasemin de *"Hocam ben önce her şeyi üst üste bastım bunların hepsi dokulu şeylerdi. Sonra siz yorum yapınca yeniden başladım ve anladım ki dokusuz şeylerde basabiliriz. Bu kez kâğıt falan basmaya başladım, mesela farklı şeyleri de üzerinde kullanabilirsiniz dediniz ya tükenmez kalem falan, pastel boya, sulu boya, ne bileyim işte onlar da bizim malzememiz oldu. Aslında her şey malzeme, desen dersinde, atölye dersinde kullandığımız her şeyi ve ders dışında olan her şeyi malzeme olarak kullanabiliriz. Ben bunların böyle bir arada kullanılmasını çok sevdim. Bir şey yaparken ki rahatlık çok güzelmiş. Böyle farklı malzemeler olunca sanki onların etkisi de baskının etkisi de daha çok ortaya çıkıyor. Zaten siz diyorsunuz ya teknik sınırı yok ben sizden güzel bir resim istiyorum diye (4. Görüşme Yasemin)."* ifadelerini kullanmıştır. Yasemin'in ifadelerinden deneysel baskının imkân verdiği disiplinler arası çalışmanın, öğrencide oluşan estetik duyarlılığa katkı sağladığı yorumu yapılabilir. Nitekim söz konusu olan katkılar, deneysel baskıdaki malzeme çeşitliliğiyle yakından ilişkilidir. Çünkü çağdaş-deneysel baskıresim uygulamaları oldukça geniş çaplıdır ve bu sebeple birçok teknik ve tekniğin getirisi olarak birçok malzeme bir arada kullanılmaktadır. Sanatçılar tarafından tercih edilen teknik ve malzemeler, istenilen görüntü kalitesi, ele alınan konu, ya da amaçlanan hedefler doğrultusunda, çeşitli baskıresim tekniklerini ve malzemelerini bir araya getirerek, estetik ve plastik açıdan zengin ürünler ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, deneysel baskıresim tekniğinin sınırsızlığından kaynaklanan ve diğer baskı tekniklerinin disiplin sınırlarını da aşmaktadır. Bu duruma ilişkin genel olarak Amerikalı baskıresimci Lisa Bulawsky, "Elemanların birbirine karıştığı, ardından zengin, insancıl, yoğun, sınırlayan ama bir çırpıda paradigma kurarak biriyle diğerini çelişkiye düşmekle tehdit ettiği materyallerin, resimlerin ve biçimsel sorunların kombinasyonunda güçlü bir metaforik nitelik vardır. Karışık teknikle ilgili olarak bana, böylesine çekici gelen budur. Her teknik, kendine özgü işaretlere, biricik bir sese ve kavramsal/tarihsel bir alana sahiptir. Benim için yapıtı taşıyan ve onu başarılı ya da başarısız yapan, tekniklerin karşıtlığı veya da birbiriyle karışımıdır." (Grabowski ve Fick, 2012: 206).

3.2. Kompozisyon Oluşturma

Bu tema, öğrencilerin baskı teknikleri dersi kapsamında, yaptıkları deneysel baskı uygulamaları ile geliştirdikleri kompozisyon anlayışlarına dair aşama ve süreçler hakkındaki verileri kapsamaktadır. Öğrenciler deneysel baskıresim uygulamaları sürecinde, kompozisyonu daha önce eskizde tamamlayıp, uygulamaya geçmekten ziyade, uygulama sürecinde oluşturmaya başlamışlardır. Öğrenciler teknik rahatlık sayesinde baskı aşamaları arasında, her türlü malzemeyle kompozisyon yüzeyine iki boyutlu ya da üç boyutlu müdahalelerde bulunabilmiş ve her seferinde kompozisyonu kendi istedikleri yöne çekebilmişlerdir. Nitekim geleneksel baskıresmin kurallarının değişmezliğinden kaynaklanan, kompozisyonda hata kabul etmeyen bir durum varken, deneysel baskı da oluşabilecek hatalar ya da yanlış uygulamalar daha sonraki aşamalarda telafi edilebilir. Bu durumla ilgili öğrencilerden Yasemin, *"Hocam deneysel baskıda belki de en çok sevdiğim şey şu olabilir, yaptığımız linol kalıplarını kâğıdın üzerine koyup*

yerleştirmeye kompozisyon ayarlamaya çalışıyoruz ya onu çok seviyorum bana bilmece, oyun gibi geliyor. Kâğıda eskiz çizdiğimde kompozisyonda daha çok zorlanıyorum mesela, ama burada herhâlde somut elime aldığım bir şey olduğu için galiba, hiç zorlanmıyorum. İşte şuraya kelebek, buraya bir doku, sanki öğrendik gibi geliyor bu mantığı çok zevkli (3. Görüşme Yasemin).” ifadelerini kullanmıştır. Öğrencinin ifadelerine benzer şekilde Ramazan da “Hocam ben her türlü malzemeyi kullanıyorum kompozisyonu oluştururken, özellikle işte tel fırçayla çizikler yapıyorum mesela, ya da kartonların dokulu kısmıyla zemin oluşturuyorum. Ve en çok da linolleri yerleştiriyoruz ya kâğıdın üzerine koyuyoruz bakıyoruz olmuş mu diye, tekrar kaldırıyoruz. Tekrar koyup kaldırıyoruz. Resimdeki doluluğu boşluğu daha baskı yapmadan görüyoruz. O da kompozisyonu etkiliyor bence. Ya da küçük büyük linoller alıyoruz elimize bakıyoruz. Yani deney gibi hocam (3. Görüşme Ramazan).” şeklinde ifade etmiştir. Öğrencilerin ifadelerinden yola çıkarak, araştırma için oluşturulan linol kalıbı havuzu fikrinin, öğrencilerin kompozisyon hazırlamasına kolaylık sağladığı söylenebilir. Bir diğer öğrenci Bahadır da “Hocam ben baskıyla kompozisyonu öğrendim diyebilirim, yani bu konuda bana çok faydası oldu. Çünkü ben önce baskı yapacağımız şey çok olsun yeter sanıyordum. Ve basılabilecek her şeyin baskısını yapmıştım. Sonra size gösterince bunların bir estetik duyarlılıkla bir araya getirip basacaksınız dediniz, hangisi uzun hangisi kısa, büyük küçük onlara dikkat edeceksiniz dediniz. O zaman ben de sınıftaki birçok arkadaşım da fark ettik. Hani hep diyorsunuz ya bastığınız şey kompozisyonda neye hizmet ediyor diye şimdi hep onun üzerine düşünerek basıyorum. O kâğıdı değiştirdim zaten (4. Görüşme Bahadır).” ifadelerinde bulunmuştur. Öğrencinin ifadelerinden, kompozisyon oluşturmaya dair sorgulamalar yaptığı, resim yüzeyini oluştururken temel tasarım unsurlarına dikkat ederek kurgu oluşturmaya çalıştığı ve öğrencide bu yönde bir bilinç geliştiği yorumu yapılabilir. Kompozisyon, bir sanat eserinde görsel öğelerin düzenlenmesini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Çizgi, şekil, renk, değer, doku, biçim ve mekan gibi sanat ve tasarım öğelerinin, denge, kontrast, vurgu, hareket, desen, ritim, birlik ve çeşitlilik gibi sanat ve tasarım ilkeleri ve diğer kompozisyon öğelerine göre nasıl organize edildiği veya oluşturulduğudur. Bu sebeple kompozisyon, resme yapı kazandırarak, sanatçının amacını ileten en önemli unsurlardan biridir. Zira, bir resmin konusu, tekniği her ne olursa olsun mutlaka bir kompozisyonu vardır. Çünkü iyi bir kompozisyona sahip olan bir resim yüzeyinde, her şey çok daha kolay görünür, algılanır ve anlaşılır olur. Henri Matisse söz konusu kavram için “Kompozisyon, ressamın duygularını ifade etmek için emrindeki çeşitli unsurları dekoratif bir biçimde düzenleme sanatıdır.” ifadelerini kullanmıştır (URL-3).

3.3. Rastlantısal Oluşumlar

Bu tema, öğrencilerin deneysel baskı resim uygulamaları esnasında, malzeme, boya, teknik, baskı kalıbı, baskı yüzeyi ya da kişisel olarak planlanmamış kazalardan oluşan rastlantısal durumların, plastik bir değer olarak görülmesi ve baskı yüzeyinde söz konusu değerlerden yararlanılmasını kapsamaktadır. Öğrenciler baskı teknikleri dersi sürecinde, deneysel baskının kuralsızlığının vermiş olduğu özgürlüğün getirisi olarak birçok teknik aksilik ya da öngörülemeyen kaza yaşamışlardır. Bu durumdan ilk önceleri hoşnut olmayan öğrenciler, daha sonraları araştırmacının açıklamaları neticesinde, o etkilerin de birer estetik değer olabileceğinin farkına varmışlardır. Nitekim öğrencilerden Nurgül bu durumu, “Hocam baskı yaparken, birden fazla bastırdığım için kaydardım. O an canım çok sıkıldı. Çünkü boyanın bir tarafı sürüklenmişti, bir tarafı daha düzgün duruyordu. Ben o yüzden yeniden bastım. Sonra size gösterdim, hangisini devam ettireyim diye, siz kaydirmış olduğumu seçtiniz ve oradaki etkiler üzerine konuştunuz, beğendiniz. Sonra bende anladım, beğendim. Ama ilk önce şaşırmıştım (2. Görüşme Nurgül).” ifadeleriyle açıklamıştır. Nurgül’ün ifadelerine benzer şekilde Nuray da

“Hocam baskı yaparken, daha önce kullanılmış ahşap baskı kalıbı buldum, ona boyayı sürdüm ve bastım. Ama istediğim gibi düzgün basılmadı. Ahşap daha önce kullanılmış olduğu için, eski olduğu için bazı yerleri kırılmıştı. O yüzden o kırık yerler tam olarak çıkmadı. Böyle belli belirsiz oldu. Bazı yerleri de ahşabın ince ince çizgilerinden dolayı çizik çizik oldu. Ama sizin konuşmalarınızdan anladım ki onlar, resmi güzel gösteren şeyler. Ve karışmadım (2. Görüşme Nuray).” şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadelerden yola çıkarak, baskıresim tekniklerine dair prensiplerin aksine bir durumla karşılaşan öğrencilerin, söz konusu durumların da deneysel baskıresim anlayışı bağlamında estetik bir değer olarak kabul göreceğinin farkına vardıkları söylenebilir. Aynı zamanda Murat da *“Hocam kullandığımız merdaneleri, geçen sene kullanan öğrenciler temizlememiş ve üzerinde boyalar kurumuş, kalıp kalıp kurumuş. Ve temizlemeye çalışsak da o kalıplaşmış boyalar gitmedi. Mecburen o merdaneleri kullandık ve boyaya sürdüğümüzde merdanenin bazı yerleri boya alıyor, bazı yerleri boya almıyor. Ama yine de öyle kullandık ve bastık. Ben o oluşan pütürlü gibi olan dokuyu beğendim, hoşuma gitti. Üzerine başka şeylerde basacağım daha daha yapacağım şeyler var (2. Görüşme Murat).”* şeklinde ifade etmiştir. Cebrail ise, *“Hocam ben ağaç kabuğu, kuş tüyü, yaprak, ağaç dalı, çiçek, kozalak falan topladım. Onların yüzeyleri, kabukları çok hoşuma gitti. Basarken de güzel olur diye düşündüm ama hepsi çok iyi basılmadı. Ama ağaç kabuğu ve kuş tüyü, çiçekler güzel oldu. Özellikle ağaç kabuğunu basarken, kabuk çok inceydi ve bazı yerleri boyaya yapıştığı için kağıtta kaldı, kağıda yapıştı yani, onu kaldırmaya çalışırken siz de kaldırma kolaj gibi düşün dediniz. Sonra baktım arkadaşlarımda beğendi. Öyle bıraktım. Şimdi başka şeyleri de üzerine yapıştırır gibi yapıyorum (2. Görüşme Cebrail).”* şeklinde belirtmiştir. Cebrail’in ifadelerinden yola çıkarak, öğrencinin her rastlantısal etkinin beğenilmeyeceğinin farkına vardığı, ancak bazı tesadüfi etkiler ve ön görülemeyen aksiliklerin de, öğrenciler üzerinde yeni bakış açıları, yeni fikirler uyandırabileceği yorumuna gidilebilir. Nitekim Öğrencinin *“...Şimdi başka şeyleri de üzerine yapıştırır gibi yapıyorum.”* bu sözleri de kazara gerçekleşen olayın, yapmış olduğu kompozisyonun gidişatını değiştirdiğini göstermektedir. Bu duruma örnek olarak Klee’nin *“Eskiden yeryüzünde görülmekte olan ve insanın severek gördüğü ya da görmek istediği şeyler resimlenirdi şimdi rastlantısal olanın önemli hale getirilmesine çaba harcanıyor.”* ifadeleri verilebilir (Turani, 2022: 601). Çünkü rastlantı, sanat eserine, özgürlük, özgünlük, yenilik, sıra dışılık ve farklılık katmaktadır. Herhangi bir bilgiye, ön hazırlığa, plan-programa, arzu ve isteğe ya da herhangi bir neden-sonuç ilişkisine dayanmaksızın, kendiliğinden oluveren, öngörülemeyen karşılaşmalar rastlantı olarak tanımlanmaktadır. Kavram resim yüzeyi düşünülerek ele alındığında ise, bir ön hazırlığın olmadığı, eskiz ve düşün sürecine dâhil olmayan, aniden ortaya çıkan, kullanılan teknik ve tercih edilen malzemeler doğrultusunda yoğunluğu ve etkisi farklılaşan, ortaya çıkışında uyumlu ve plastik açıdan zengin değerlerin oluşmasına sebep olan bir unsurdur (Antmen, 2008: 226). Zira kültür bilimci Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver’in Sivas’ta halı ören bir kızdan derlediği *“Her yanlış, bir nakış.”* sözü ile Fransız filozof Alain’in *“Şahsiyet hatayı, meziyet haline getirir.”* ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir (Kaplan, 2019: 12). Böylece rastlantı, sonucu ortaya çıkan farklı bakış açıları ve yaratıcı fikirler, yeni sanat yaklaşımlarının başlamasında etkili olmuştur (Gombrich, 2007: 570).

3.4. Dokusal Oluşumlar

Bu tema, öğrencilerin deneysel baskıresim uygulamaları sürecinde doku oluşumuna ve kullanımına dair duygu ve düşüncelerini içeren verileri kapsamaktadır. Öğrenciler, baskıresim özellikle doku üzerine şekillenen bir teknik olduğundan dolayı, kompozisyonlarında daha belirgin dokulara sahip olan nesnelere kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu durum hakkında Nuray *“Hocam, ben önce hep dokulu şeyler, ama hep üç boyutlu bir his verecek şeylerle baskı yapmaya*

*çalışıyordum. Sonra sonra yaptıkça düz bir şeyinde bir doku hissi ve güzel bir görüntü verdiğini fark ettim. Örneğin kâğıt dokusu çok güzel bir etkisi var. Yani onu buruşturarak basan arkadaşlarım da var ama. Ben dümdüz kâğıda boya verip bastım, sonra siz beğenince benim de hoşuma gitti. Çünkü basınca hocam o basılırken değişiyor. Onun da bir doku oluşturduğunu öğrendim. Ve özellikle zemin olarak kullanmaya çalıştım (2. Görüşme Nuray).” ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadelerden yola çıkarak, öğrencinin dokuya dair sorgulayıcı düşünmeye başladığı ve nesnelerin formunu değiştirerek yeni dokular elde ettiği, bunun üzerine yaratıcı düşündüğü yorumu yapılabilir. Aynı zamanda öğrencinin teknik malzemelerin farklı kullanımlarının, farklı sonuçlar verdiğini keşfettiği ve bunu uygulamalarında kullandığı söylenebilir. Nitekim doku, nesnenin yüzey yapısına göre pürüzlü-pürüzsüz, büyük-küçük, seyrek-sık, yumuşak-sert, ince-kalın, alçak-yüksek gibi çeşitli özelliklere sahip olabilmektedir. Özellikle deneysel yöntemler neticesinde oluşan dokular, geleneksel yöntem ve tekniklerin sınırları aşarak, yeni ve farklıyı arama isteği sonucunda ortaya çıkmaktadır (Dülgeroğlu, 1997:467). Bu ifadelerle benzer biçimde Nurgül de “*Hocam ben özellikle dokuyla ilgili şunu söyleyeyim, basarken fark ettim. Mesela biz farklı farklı dokular bastık ya, mesela kaydırıldığım, ya da istemeden üst üste gelen şeyler de kendi kendine doku oluşturmuş, siz onu deyince hep öyle şeylere yapmaya başladım, yani dokuları bilerek birlikte kullanmaya çalıştım. Ve böyle üç boyutlu hissi veriyor. Gölgesi gibi oluyor o daha hoşuma gidiyor. Tabi bunları yaparken seçtiğimiz renkler çok önemli. Öyle görünmesi için doğru renkler kullanmalıyız. Çünkü bu kez de çok karmaşık oluyor. Zaten baskı da renk çok önemli. Hep dediğiniz gibi renkler çığ olmamalı (3. Görüşme Nurgül).” şeklinde belirtmiştir. Öğrenci, deneysel baskıda çok sık rastlanan unsurlardan biri olan tesadüfiliğin, doku oluşumunda da etkin rol oynadığını belirtmeye çalışmış ve bu durumun resim yüzeyinde farklı ve yeni dokular oluşturduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda, yeni doku oluşumlarının oluşmasında, renk faktörünün de oldukça önemli olduğunu örneklerle belirtmiştir. Nitekim renk faktörü, dokuyu etkilemekte ve doku hissini kuvvetlendirmektedir. Dolayısıyla bu durum, dokunun plastik değerini ve etkilerini de belirlemektedir. Renk, dokunun algılanışını ve görünüşünü etkileyerek, dokuya ritim, perspektif, derinlik, his vb. gibi özellikler katmaktadır. Örneğin soğuk ve sıcak renklerin dokularda oluşturduğu durum birbirinden oldukça farklıdır. Sıcak renkler daha yumuşak bir his verirken, soğuk renkler daha sert bir his yaratmaktadır (Boydaş, 2022: 3783). Öğrencilerden Bahadır ise “*Hocam temel sanat dersinde dokuyla ilgili öğrenmiştik zaten ama baskıdaki doku bence çok daha farklı etkileri de çok farklı, resme kattıkları da. Ben ilk yaptığım hatalara benzer şekilde gerçi çoğu kişi aynı hatayı yaptı da, her dokuyu ve her rengi kullanmıştım. Yani her bastığım dokuyu farklı renk yapmıştım. Sonra baktım çok karışık bir şey oldu. Siz de görüp yorum yapınca daha çok anladım. Önemli olan çok fazla doku ve renk kullanmak değil, birkaç iyi doku ve birbirleriyle uyumlu tonlar, renkler değil. Yani sizin dediğiniz gibi renk zenginliği değil ton zenginliği önemli. Çünkü öyle olunca bastığım dokularında etkisi olmuyor resimde kayboluyor. İkincide bunlara dikkat ederek bastım ve kullandığım dokular daha çok belirgin oldu. Kalabalık yapmanın anlamı yokmuş (3. Görüşme Bahadır).” şeklinde ifade etmiştir. Öğrencinin ifadelerinden yola çıkarak, dokuların etkili bir şekilde resim yüzeyinde var olmasının renk ve kompozisyonla yakından ilişkili olduğunun farkına vardığı söylenebilir. Nitekim doku, dokunma ve görme duyusuyla ilgili olduğundan, resim yüzeyinde kullanılan dokunun elbette, renkle de yakından ilişkisi vardır. Doku, hem somut olarak dokunarak hem de dokunuş yanılması olarak nitelendirilebilen bir unsurdur (Ocvirk, Stinson, Wigg, Bone ve Cayton, 2015: 167). Aynı zamanda doku, görsel sanatlar için, malzeme, materyel ve teknik ile geliştirilebilen, özellikle görme duyusunu tatmin eden, resim yüzeyindeki görüntünün niteliğini artıran, yapı temelli bir öğedir (Bigalı, 1999: 272). Bu sebeple deneysel baskiresimde de sıklıkla farklı renk, malzeme ve***

yöntemler kullanılarak doku oluşturulmaktadır. Çünkü doku, ifadenin gücünü artıran, çalışmanın etkinliğini ve akılda kalıcılığını destekleyen bir temel sanat elemanıdır (A, Akçay, 2015: 59).

3.5. Yaratıcı Fikirler

Bu tema, öğrencilerin deneysel baskıresim uygulamaları sürecinde, söz konusu anlayışın teknik ve düşünsel anlamda imkân verdiği sınırsızlık neticesinde, öğrencilerde oluşan yaratıcı fikirlere dair bulguları kapsamaktadır. Öğrenciler deneysel uygulamaların tanıdığı çeşitli imkânlar, malzeme çeşitliliği, özgür hareket edebilme rahatlığı ve daha birçok durumdan dolayı, yenilikçi, özgün, deneysel, sıra dışı ve yaratıcı fikirler ortaya koymuşlardır. Deneysel baskıresimdeki kuralsızlık, öğrencileri oldukça özgür ve bir o kadar da rahat bırakmıştır. Bu durum öğrencilerin çalışmalarına yaratıcı fikirler, zengin kompozisyonlar ve plastik doyumluk olarak yansımıştır. Nitekim öğrencilerden Sümeyra bu durumdan, *“Hocam, ben deneysel baskıyı çok sevdim. İlk başta aslında anlamamıştım ama şimdi tam benlik diyebilirim. Baskı yapacağım sıra, baskıyı düşününce aklıma bir sürü şey geliyor. Mesela yolda yürürken hemen ben bunu baskıda kullanırım diyorum. Mesela kâğıdın üzerine düz kâğıt dokusu basıyorum. Bir şeyler çiziyorum, kazıyorum, bana gerçekten gerçek bir deney yapıyor muyum gibi geliyor. Teknikleri birleştiriyorum, farklı boyalarla müdahalelerde bulunuyorum. Tekrar onu siliyorum, lekesinden yararlanıyorum. Şu an bile aklıma bir sürü şey geliyor. Sizin dediğiniz gibi güzeli arıyorum (2. Görüşme Sümeyra).”* şeklinde bahsetmiştir. Öğrencinin sözlerinden deneysel baskıdaki özgürlüğün öğrencilerdeki yaratıcı kimliği açığa çıkarttığı söylenebilir. Öğrencilerin baskılarla, kurallarla, başarısızlık korkusuyla zamanla körelmiş olan yaratıcılıklarının, deneysel baskıresimle yeniden açığa çıkmaya başladığı söylenebilir. Nitekim sanat alanında yaratıcılık, hayal etmekle, farklı düşünmekle, yoğunlaşmakla, farkındalığın artmasıyla, rahat tavırlarla, esnek düşünme ve hareket edebilmeyle ortaya çıkan orijinallik olarak açıklanabilir. Bu durum sanatçı tarafından, problem alanının genişletilmesi, geçerliliği sorgulanan basmakalıp kuralların terk edilmesi, şahsi duygu ve düşünceleri sanata aktarma korkusunun duyulmaması olarak ortaya çıkarılmaktadır (Beyoğlu, 2015: 334). Cebrail ise bu konuda, *“Hocam yaratıcılıkla ilgili herhalde ben daha çok birleştirmeler, yapıştırmalar, üst üste bir şeyler yapıyorum. Benim o kalabalık, yoğunluk içindeki güzellik hoşuma gidiyor. Mesela doğaya bakıyorum, her şey farklı ama güzel görüyoruz, bazı yapraklar solmuş bazıları canlı bazı ağaç dalları kuru bazıları değil ben de bunları baskı da yapıyorum. Onları topluyorum, baskı yaptığımızda da bazı yerler çıkıyor bazı yerler çıkmıyor bazı yerler kayıyor. Ama ben hemen ona göre yaratıcı fikirler geliştiriyorum ve iyileştiriyorum (2. Görüşme Cebrail).”* şeklinde görüş bildirmiştir. Öğrencinin bu ifadelerinden yola çıkarak çeşitli malzemeleri resmin konusu olarak dönüştürdüğü, denenmemişi denemeye çalıştığı, her tür yolu deneyerek-araştırarak resim yüzeyinde plastik doyumluk sağlamaya çalıştığı söylenebilir. Zira yüzyıllardır insanlık tarafından, farklı olan, bilinmeyen merak edilmiş ve yaratıcı fikirler geliştirilmiştir. Çünkü yaratıcılık, kalıplaşmış fikir, düşünce, tavır ve davranışları yıkmak, yapılmayanı yapmaya dair meydan okuma cesareti göstererek, yenilikler ortaya çıkarma, bilinmeyen ya da bilineni yeniden farklı ve çeşitli, teknik ve yöntemlerle bulmak-keşfetmektir (Yeşilyurt, 2020:3879). Nuray ise *“Ben önce bu kadar dikkatli miydim bilmiyorum. Ama sanki deneysel baskı bana görmeyi öğretti, ilginç geliyor kulağa biliyorum ama görüyorum gerçekten, çünkü sanki önce görmüyordum. Şimdi fark ettiğimi düşünüyorum. Sizin dediklerinizi anladığımı düşünüyorum. Siz mesela diyorsunuz ya işte dışarı bakın şuraya bakın, dala bakın ben artık onları görüyorum ve resmime aktarıyorum. Yeni şeyler düşünüyorum hemen baskıya göre yorumluyorum etrafımdaki şeyleri öyle olunca da güzel oluyor sanki. Yani sınıftaki, bahçedeki şeyleri resim gibi görüyorum ve baskıda deniyorum (3. Görüşme Nuray).”* ifadelerini kullanmıştır.

Nuray'ın ifadelerinden görmek ve bakmak arasındaki ayrıma varmış olduğu ve yaratıcılığın en önemli unsurlarından biri olan görmeyi, tesadüfen de olsa kavramış olduğu söylenebilir. Bu konuyla alakalı olarak Henri Matisse, görmenin yaratıcılık için oldukça önemli olduğunu vurgulamış ve "Görmek, yaratmanın başlangıcıdır." ifadesini kullanmıştır (İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 1979:81). Ancak herkes bahsi geçen, görmeye sahip değildir. Bu yüzden şahıslar, aynı materyallere, aynı, renklere sahip olsalar da ve hatta aynı teknikte aynı etkileri yakalasalarda farklı görececek, farklı yol izleyecek ve farklı sonuçlar çıkaracaklardır (Berger, 2006: 8).

3.6. Estetik Sorgulamalar

Bu tema, öğrencilerin baskı teknikleri dersi kapsamında deneysel baskıresim anlayışıyla yaptıkları uygulamalar üzerinden, estetik sorgulamalarına dair duygu-düşünce ve yorumlamalarını kapsamaktadır. Öğrencilerin söz konusu yorumlamalarından, estetik anlayışın kusursuzluktan ibaret olmadığını fark ettikleri söylenebilir. Bununla birlikte geleneksel baskıresim uygulamaları açısından değerlendirildiğinde, kusur olarak sayılabilecek şeylerin, deneysel baskıresim uygulamalarında artı bir değer olarak kabul edilebilir olması da öğrencilerin estetik anlayışlarını sorgulamalarına sebep olmuştur. Öğrenciler şimdiye kadar gördükleri hemen hemen tüm derslerde geleneksel yöntemler izleyerek uygulamalar yaptıklarından, öğrencilerin estetik görüşleri sadece kurallı, disiplinli, kusursuz olanın estetik olduğu yönündeyken, deneysel baskıresim uygulamaları sürecinde bu algıları esnemiş, farklı bakış açıları geliştirmişlerdir. Bu bakımdan kendilerini ifade eden öğrencilerden Yasemin düşüncelerini "*Hocam mesela ben baskı dersine gelemeden önce duymuştum bu dersi üst sınıflardan, çok disiplin gerektiren bir ders dediler. Her an hata yapılabilir, eskize bağlı kalmak zorundaymışız, kalıbı korumak zorundaymışız, sonra bazıları baskı çıkmayınca parmaklarıyla bastırıyorlarmış, fırça kullanıyorlarmış, belli etmeden gizlice, ama siz anlıyormuşsunuz. O yüzden çok zormuş. Hep böyle duydum. Ama şimdi yaptıklarımız tam tersi. Şimdi ben şunu düşünüyorum, deneysel çalıştığımız için yapım aşamasında da kötü dediğimiz şeylerden güzel şeyler çıkabilirmiş (2. Görüşme Yasemin).*" şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci, geleneksel ve deneysel baskıresim uygulamalarının yapım aşamaları hakkındaki öğrenci görüşleri ve kendi gözlemlerinden yola çıkarak estetik algıya dair sorgulamalarda bulunmuştur. Yaşar ise "*Hocam ben çalışmalarında estetiğe çok dikkat ederim. Çok disiplinli çalışırım, çok kurallı, temiz, tertipli çalışırım ki güzel olsun. Çünkü bir şeyin eğri, yamuk olmasını hiç sevmem. Lekeli ya da hatalı olmasını da hiç sevmem. Benim bir şeye güzel demem için tertemiz ve çok düzgün olması lazım. Ama şimdi biz deneysel baskı yaparken tam tersi şeyler oluyor. Mesela ben her şeyi yeni alırım malzeme olarak ki yaptığım resim estetik olsun. Ama burada hep bahçeden topladığımız şeyleri, atılmış poşet ve kâğıtları kullanarak estetik bir şeyler çıkarmaya çalışıyoruz. Bu beni başta çok zorladı ama şimdi alıştım gibi, beğeniyorum (2. Görüşme Yaşar).*" ifadelerinde bulunmuştur. Öğrenci hem şimdiye kadar öğrendikleri hem de kişisel mizacının etkisiyle, estetik olanın yalnızca kusursuz olabileceği anlayışına sahip olmuş ve buna göre hareket etmiştir. Ancak deneysel baskıresim ile birlikte öğrenci, estetiği-güzeli, plastik değeri karmaşada, rastlantısallıkta, ön görülemezlikte, kazara oluşan etkide de görmenin mümkün olabileceğinin farkına varmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin kavramların rastgele seçilerek linolden hazırladıkları kalıplarla, estetik arayışlarda bulunmaları Ramazan'ın sözlerine "*Hocam hepimiz linolden bir şeyin kalıbını hazırlayıp getirdik ve konular hiç birbiriyle alakalı değil. Hepsi bir başka, mesela ben kâğıdın üzerine tutuyorum bu kalıp buraya olur mu olmaz mı diye değiştiriyorum sürekli, gözüme hoş görüneni bulana kadar linol havuzundan deniyorum. Öyle karar veriyorum. Yani hangisi estetik durursa. Mesela ben şunu fark ettim. Konular çok da önemli değil önemli olan biçimlermiş. Birbirine uyarsa estetik oluyor, birbirini tamamlarsa (3. Görüşme*

Ramazan).” bu şekilde yansımıştır. Öğrenci burada bir eserin estetik değerinin oluşmasındaki tek şartın, ön hazırlık olmadığını, süreç içerisinde de elde olan malzemelerle plastik açıdan zengin, estetik anlamda doygun ürünler çıkarılabileceğinin farkına varmış ve bunu uygulamaları esnasında deneyimlemiştir. Estetik, güzel ile yakından ilişkilidir, ancak günümüzde estetiğin tek odağı güzel olmaktan çıkmıştır. Çünkü estetik tek başına güzelin bilimi değil, gerçekliğin sanatsal özümsemesinin bilimidir ve sanatsal yaratı kuramıdır. Ancak estetik nasıl algılanırsa algılsın güzelden yalıtılarak açıklanamaz. Ancak güzel ve güzelin özünü açıklamak kolay değildir. Doğal yaşamda, sosyal yaşamda, sanatta güzel ölçütleri değişkenlik göstermektedir. Bu yüzden güzel ölçütleri oldukça çeşitli ve tutarsızdır. Örneğin bir yaprağın, bir başyapıtın, ya da bir kristalin güzelliği arasındaki fark ve ayırım kolay bir şekilde belirlenemez. Bunların güzel olduklarına dair hissettirdikleri hazdan yola çıkarak görüş bildirilebilir ancak neden güzel olduklarını söylemek, yani güzelin özünü tanımlayabilmek birçok parametrenin devrede olduğu oldukça karmaşık bir iştir (Ziss, 2016:132). Bu duruma yönelik Aristoteles güzelin, uyum, düzen, oran, ölçü gibi açık ve net yasalar tarafından belirlendiğini savunmuştur. Bununla birlikte insanın da güzeli belirleyen en önemli etkenlerden biri olduğunu savunmuştur. Ona göre güzelin belirlenişi, insanın gerçeği nasıl algıladığıyla, nasıl tanıdığı ve nasıl tanımladığıyla yakından ilişkilidir (Bozkurt, 2014:120-123).

4. SONUÇ

Bu araştırma, Baskı Teknikleri- I dersi kapsamında, öğrencilerin yaratıcılık, özgünlük, deneysellik, yenilikçi fikir ve teknik bilgiye dair kazanım durumlarını belirlemeye yönelik amaçları kapsamaktadır. Söz konusu amaçlar doğrultusunda yürütülen araştırmada, çeşitli bulgulara ulaşılmış ve bu bulguların analizleri neticesinde de araştırmaya yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrenciler, deneysel baskıresmin sınırsızlığının bir getirisi olarak, her türlü malzemeyi kullanabildiklerinden, bu malzemelerin resme plastik zenginlik ve estetik değer katabildiğini görmüşlerdir. Bununla birlikte malzeme kullanımındaki özgürlük öğrencilerin çevreye daha sorgulayıcı bakmalarına ve daha yaratıcı düşüncelerine sebep olmuştur. Aynı zamanda öğrenciler araştırma kapsamında oluşturulan linol kalıbı havuzu ile eğlenceli bir şekilde kompozisyon oluşturmaya yönelik denemelerde bulunmuş böylece deneyselliği eskiz aşamasına da taşımışlardır. Bu durum öğrencilerin kompozisyon oluştururken, kısa sürede onlarca deneme yapabilme olasılıklarından dolayı daha cesur hareket etmelerine sebep olmuştur. Bu da öğrencilere hem zaman kazandırmış hem de öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmiştir. Öğrencilerin yaratıcı bakış açılarının gelişimine dolaylı yoldan katkı sağlayan bir diğer unsur da deneysel baskıresmin tesadüfi durumlara imkân vermesi olarak belirlenebilir. Zira öğrenciler baskı sürecinde hem kullanılan teknik malzemelerden hem de ilk kez baskı yapıyor olmanın verdiği teknik yetersizlikten dolayı istenmeyen etkilerle karşılaşmışlar, ancak süreç içerisinde karşılaşılan bu istenmedik rastlantısal oluşumların yarattığı plastik değer resme olan katkısının farkına varmışlardır. Öğrencilerin süreç içerisinde yaşadığı tekniğe ve malzemeye hâkimiyet, malzemenin özellikleri ve etkileri üzerine düşüncelerine ve daha etkili kullanmalarına sebep olmuştur. Bu durum öğrencilerin daha önce yaptıkları çalışmalarını beğenmeyip kendi istekleri doğrultusunda yeni çalışmalar yapmalarıyla kendisini göstermektedir. Öyle ki öğrenciler yaptıkları yeni çalışmalarda dokuyu tanımışlar ve etkilerinin, resme kattığı değer farkına vararak hareket etmişlerdir. Bu farkına varış, süreç içerisinde birçok yönden öğrencilerin yaratıcılıklarını besleyen bir durum haline gelmiştir. Öğrenciler kullandıkları malzemelerde, tekniklerde, oluşturdukları kompozisyonlarda deneysel

baskiresmin tüm imkânlarından faydalanarak yaratıcı fikirler geliştirmişler ve estetik sorgulamalara gitmişlerdir. Böylece öğrenciler alışlagelmiş- kalıplaşmış ve kabul edilen- onay gören estetik kural ve olguları sorgulayarak yeni oluşumlar üzerine yoğunlaşmışlar, farklılık, rastlantısallık ve kusur taşıyan görsellerinde plastik ve estetik değer taşıyabileceğinin bilincine varmışlardır.

KAYNAKLAR

- A. Akçay, A. (2015) Resimde Doku Kullanımı. Türk- İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (5): 58-69.
- Antmen, A. 2008. 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Balogun, J., Huff, A. S. & Johnson, P. (2003). Three Responses To The Methodological Challenges Of Studying Strategizing. Journal of Management Studies, 40 (1): 197-224.
- Berger, J. 2006. Görme Biçimleri. İstanbul: Metis Yayınları.
- Beyoğlu, A. (2018) "Sanat Eğitiminde Algı, Görsel Algı ve Yanılsama: Victor Vasarely'nin Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (1): 333- 348.
- Bigalı, Ş. 1999. Resim Sanatı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Boydaş, O. (2022), Resim Sanatında Doku (Tekstür) Kavramı. Social Sciences Studies Journal (SSSJournal). DOI: 10.29228/sss.65896, 2022 (104): 3778-3784.
- Bozkurt, N. 2014. Sanat ve Estetik Kuramları. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Dülgeroğlu, Y. 1997. "Doku", Eczacıbaşı Ansiklopedisi, C. III, ed. Şakir Eczacıbaşı. İstanbul: Yem Yayınları.
- Glesne, C. 2014. Nitel Araştırmayla Tanışma. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Ed.), (Çev: E. Günel). Nitel Araştırmaya Giriş içinde (s. 1-35). Ankara: Anı.
- Gombrich, E. H. 2007. Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Grabowski, B. ve Fick, B. 2012. Baskiresim Kapsamlı Materyaller & Teknikler Rehberi. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Gürgür, H. 2017. Eylem Araştırması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri içinde (s. 31- 81). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İpşiroğlu, N., İpşiroğlu, M. 1979. Sanatta Devrim. İstanbul: Ada Yayınları.
- Kaplan, M. 2019. Kültür ve Dil. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ocvirk, O. G., Stinson, R. E., Wigg, P. R., Bone, R. O., & Cayton, D. L. 2015. Sanatın Temelleri, Teori ve Uygulama. (A. K. Nur Balkır Kuru, Trans.) İzmir: Karakalem Kitabevi.
- Turani, A. 2022. Dünya Sanat Tarihi. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yeşilyurt, E. (2020) "Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Paydaşlarıyla Kapsayıcı Bir Derleme Çalışması", Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15(25): 3876- 3915.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. 2013. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Ziss, A. 2016. Estetik Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

URL-1,(2024).<https://library.fiveable.me/printmaking/unit-1/modern-printmaking-movements/study-guide/smkzbgWuPo8MQ3Am> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

URL-2,(2024).<https://library.fiveable.me/printmaking/unit-11/experimental-printmaking/study-guide/3356e5iMTApGMoi> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

URL- 3,(2024).<https://www.thoughtco.com/elements-of-composition-in-art-2577514> (Erişim Tarihi: 10.11.2024).

Görsel Kaynakça

Görsel 1,(2024).<https://www.artsy.net/artwork/ernst-ludwig-kirchner-selbstportrat> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

Görsel 2,(2024). <https://museupicassobcn.cat/en/collection/artwork/bullfight-picador> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

Görsel 3,(2024).<https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/Umberto-Boccioni/1399646/Studies-for-Dynamism-of-a-Cyclist.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

Görsel 4,(2024).<https://www.invaluable.com/artist/s9chr3yg/sold-at-auction-prices/?page=9> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

Görsel 5,(2024).<https://www.artsy.net/artwork/andy-warhol-marilyn-invitation-for-the-castelli-graphics-print-retrospective-of-andy-warhol> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

Görsel 6, (2024).<http://viewingroom.paulacoopergallery.com/viewing-room/donald-judd/grid-view#6> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

Görsel 7, (2024). <https://www.skny.com/artists/joseph-kosuth/featured-works?view=slider#1> (Erişim Tarihi: 28.10.2024).

EXTENDED ABSTRACT

Trials and experiments, which have led to the emergence of innovative and creative ideas in all disciplines, have had the same effect in the field of art. Especially in printmaking, which is a technique more suitable for experimentation, the curiosity to find the unknown, which is formed in libertarian, innovative, different and rule-defying minds, has led to the emergence of experimental works with a creative perspective. When this experimentation is considered from the perspective of a creative point of view, it exists in many ways in all disciplines. This state of being manifests itself in various aspects such as subject, content, technique and material. Experimental printmaking is a technique that contains all these aspects. As a matter of fact, experimental printmaking, especially as a result of its rulelessness, allows all kinds of experimentation with unlimited materials and techniques. Because all kinds of paints and technical materials are brought together with new and creative ideas to create aesthetic, picturesque and rich plastic values. This research was carried out within the scope of Printing Techniques I course and evaluations were made about the experimental prints made within the scope of the research. In this study conducted in qualitative research perspective, action research model was used as a design. As a result of the analyses of the data obtained as a result of all these, a total of six main themes were reached as 'Material Richness, Composition Creation, Random Formations, Textural Formations, Creative Ideas, Aesthetic Questioning'. These themes emerged in line with the aims to determine the students' achievements in terms of creativity, originality, experimentation, innovative ideas and technical knowledge. In line with these aims, students made experimental printmaking applications using various materials and techniques, kept research diaries and conducted interviews. As a result of all these, a number of conclusions were reached. In these results, the students have seen that the ability to use many materials, as a result of the limitlessness of experimental printmaking, adds plastic richness and aesthetic value to the painting. It was also seen that this unlimitedness contributed positively to their original thinking. Thus, students were able to develop more innovative and creative ideas with the comfort of free thinking. In addition, the students experimented with the linoleum mould pool created within the scope of the research to create compositions in a fun way and thus carried the experimentalism to the sketch stage. Thus, while creating compositions in the design and application process, the students acted quite bravely due to the possibility of making dozens of experiments in a short time. These courageous attitudes were reinforced by coincidental occurrences, another element that contributed to

the students' creativity. As a matter of fact, the students frequently encountered coincidental situations due to the material and technical nature of experimental printmaking and realised that these coincidental situations added richness to the painting. During the experimental printmaking application process, the dominance of the technique and material experienced by the students caused them to think about the properties and effects of the materials and to use them more effectively. This situation led the students to act by getting to know the material better and learning how to make the most effective use of the material. Thus, students have come to see the richness and possibilities that they had not seen or realised in the material before. This situation enabled students to analyse and use form, texture, colour and size much better. These opportunities contributed to the students' creative, innovative and experimental thinking. As a result of all these, students have developed towards aesthetic questioning. This was seen in the students' positive or negative evaluations of their own works and their interpretations of their friends' works. At the same time, the development in the students can be deduced from the fact that the students did not give simple and uniform answers such as good or bad, beautiful or ugly, done or not done, but on the contrary, they made constructive and developing, questioning and problem-solving comments. As a result, it was seen that this research caused the students' creativity, aesthetic perspectives, new and different ways of thinking, and that they were quite original and free while doing all these.